

ZPRÁVY SLUKO

VYDÁVAJÍ

STUDIJNÍ A LIDOVÝCHOVNÉ ÚSTAVY KRAJE OLOMOUCKÉHO
Krajské museum • Krajské výzkumné středisko • Krajská galerie •
Krajská hvězdárna • Přípravný výbor Krajské zoologické a Krajské
botanické zahrady • spolu s Krajskou výzkumnou komisí v Olomouci
Objednávky řiďte na SLUKO, Olomouc I, nám. Republiky 6, tel. 2731

Srpen 1952

Čís. 16

Poznatky z maďarských museí

O dovolené jsem měl možnost prohlédnout si některá maďarská musea, a to zvláště národopisné museum v Tihany, na záp. břehu Blatenského jezera, a státní museum v Pešti, kde mě zaujala především výstava dějin maďarského lidu až do r. 1848. Pro příslušníka našeho národa je tato výstava velmi zajímavá tím, jak na ní můžeme pozorovat styčné body naší a maďarské historie. Radostné je tu to, že základní její linie je vybudována na marxistickém pojetí národnostní otázky a že je tedy prostá nacionálního šovinismu. I když jsou tu leckde ještě některé nedostatky, jsou zaviněny spíše nejasnou interpretací než nesprávným pohledem na věc. Vcelku se ukazuje, jak maďarský feudalismus, jenž se udržel ve střední Evropě nejdéle ze všech států, ovlivňoval utlačovatelskou politiku. To sejevilo přirozeně i v hlediscích, ve kterých byla zpracována historie, která se tak stala agresivní pomocnicí maďarské oficiální politiky až do osvobození Maďarska Rudou armádou. Dnes tedy i na této frontě vane duch nový, duch proletářského internacionalismu, který z důkladného poznání vede ke sbratření pokrokových národů světa a k boji o zajištění světového míru. Jestliže si člověk odnáší z musejní expozice tento výsledný dojem, pak myslím, že tato expozice je správná, poučná a i propagačně účinná.

Národopisné museum v Tihany je velmi vhodně umístěno ve výletním místě na západním břehu Blatenského jezera, uprostřed bohatých vinic. Návštěva je tu nesmírně veliká. A instalace na poměrně bohatý prostor bohatá a pestrá. Neomezuje se jen na kraj Balatonu, nýbrž podává v kostce celé Maďarsko. Toto museum však ještě nepodává sbírky zvládnuté s hlediska historického materialismu. Návštěvník tu nevidí hospodářský základ lidové kultury a lidového umění. Jsme svědky jasného svátečního dne, nikoli pracovního procesu, jenž tomuto dni předcházal. Jinak ovšem všechny složky lidového umění jsou tu zachyceny ve svých výtvarných projevech a podány vkusnou instalací.

Na těchto i jiných maďarských museích je vidět, jak dnešní vláda, zejména resort ministerstva lidové výchovy (obdoba našeho ministerstva informací a osvěty) pečuje plánovitě o rozvoj musejní činnosti v Maďarsku.

Jaroslav K a n y z a.

Krajské výzkumné středisko

● Jako výsledek prací loňských i letošních, obdržel již SLUKO nový plán podzemních prostor Na Pomezí u Dolní Lipové, okres Jeseník, které zamapoval za prostředky KVK dr. V. Král se svou skupinou. V krasu Mladečském pracuje skupina výzkumníků ze Speleologického klubu v Brně (A. Boček a dr. P. Ryšavý). Rovněž skupina ing. Z. Gardavského, která pracuje v historickém jádru krajského hlavního města na průzkumech pro účely asanační, odevzdala již první dílčí výsledky své práce. Výzkumy v terénu provedla již z větší části skupina dr. Mir. Blažka. Dr. Vl. Strnad se skupinou spolupracovníků SLUKO, zakreslil staré horní dílo v tuhonosných fylitech v Rychlebských horách. Dodatečně vytvořená skupina ing. M. Koprivy bude zpracovávat erosi zjevy v okrese prostějovském.

● Ústav léčivých rostlin SLUKO ve Vel. Losínách končí letošní sklizeň. Po dobu sezóny (v letních měsících) navštívilo ústav přes šedesát hromadných exkursí s účastníky hlavně z řad učitelů a veř. činitelů. Univ. prof. dr. J. Kabelík poskytl všem těmto exkursím odborný výklad a získal tak celou řadu dalších pěstitelů léčivých rostlin.

● Žádáme všechny školy, které budou v příštím roce opět pěstovat léčivé rostliny, aby nám co nejdříve sdělily svůj mičurinský plán, abychom mohli zajistit dostatečné množství semen a sazenic k pokusnému pěstění. Prosíme, abyste nám své plány zaslali nejpozději do konce září t. r. na adresu: SLUKO, Olomouc, nám. Republiky 6.

Krajská zoologická zahrada

● Výstavba naší zoo plně pokračuje podle plánu. Na parcele byly vybudovány další cesty a vyhloubena nádrž na rybník, který zadrží přívalovou vodu v nejvýchodnější části parcely. Pracuje se na znovuzřízení získaných hospodářských budov a na opravách budovy obytné a bylo přikročeno k pracem na oplocení celého pozemku.

● V současné době jedná přípravný výbor se závodem Prefa o převzetí patronátu nad vznikající zoo. Po patronátu n. p. Sigma, který nám vypomůže svým závazkem k zrychlenému vybudování čerpací a závlahové techniky na celé parcele zoo, bude velkou posilou výstavby tento nový patronát, který zajistí dodávky a příp. montáže betonových stavebních součástí pro zoo.

● O projektu výstavby Krajské zoologické zahrady v Olomouci se vyjádřil velmi příznivě prof. ing. dr. Bechyně z techn. komise pro výstavbu zoo při MIO v Praze, jemuž předložil projekt jednatel přípravného výboru dr. Vl. Strnad. Týž projednal na MIO všechny záležitosti, týkající se zařazení dalších prací na výstavbě zoo v r. 1953 a po doložení všemi požadovanými doklady byl nyní projekt předán MIO.

Výstavy KMO

Dne 23. srpna t. r. v den rumunského státního svátku byla zahájena v Krajském museu výstava „Lidová republika rumunská“. Touto výstavou, na níž spolupracovali zvl. doc. dr. J. Š. Kvapil a dr. Zatloukal z PU v Olomouci, chceme přispět k bližšímu poznání země a lidu nového Rumunska, které spolu s námi a ostatními lidově demokratickými zeměmi buduje socialismus za účinné pomoci Sovětského svazu.

V rámci boje za udržení světového míru proběhne od 6.—27. září t. r. ve výstavní síni Krajského musea v Olomouci, nám. Republiky 6, výstava „Umělci v boji za mír — Leonardo da Vinci, Victor Hugo a Nikolaj Vasiljevič Gogol“, kterou pořádá Krajské museum, Krajský výbor Obránců míru a PU v Olomouci. Tato výstava poskytne veřejnosti přehled o pokrokové tvůrčí činnosti těchto předních světových umělců, bojujících za svobodu práv všeho lidu. Výstava bude přístupná denně od 9—18 hodin, v neděli od 9—12 hodin.

Odbor věd přírodních

● **Mineralogické a petrografické oddělení KMO** (supl. dr. Vl. Strnad). Referent pracoval v okolí Žulové v okrese jesenickém, odkud získal pro sbírky KMO řadu vzorků mineralogických a petrografických. Dále studoval terén v okolí Velkých Losín v okrese šumperském. Zde se podařilo nalézt novou lokalitu s hojným výskytem berylu v náhodně odkryté pegmatitové žíle u lázní ve Vel. Losínách. Rovněž z okolí Sobotína, Petrovic a Maršíkova byly z klasických již lokalit získány cenné minerály pro ústavní sbírky. S referentem zde spolupracovali dr. T. Kruťa, R. Götz, B. Klíma a MUC M. Kroutil. Získaný materiál byl shromážděn v Ústavu pro výzkum léčivých bylin SLUKO (výzkumná stanice SLUKO) ve Vel. Losínách, odkud bude souborně dopraven do ústředí v Olomouci a tam v podzimních a zimních měsících zpracován.

● **Geologické a paleontologické oddělení KMO** (dr. Vl. Strnad). Referent zakreslil starou štolu v tuhonosných fylitech v Rychlebských horách a prozkoumal se spolupracovníkem MUC M. Kroutilem staré železnorudné dílo na rozmezí Vysokého Jeseníku a Rychlebských hor. Referent připravuje do tisku výsledky prací loňských i letošních a chystá bibliografii se stručnými recensemi mineralogické, geologické a petrografické literatury pro plánovanou ročenku KMO. Z příkazu KVK provedl referent předběžná šetření v obci Tučín v okrese přerovském za účelem zjištění výskytu důležité nerostné suroviny. O všech svých akcích podal referent stručná hlášení Krajské výzkumné komisi ve formě předběžných elaborátů. S pomocí brigádnických sil byla ukončena vnitřní úprava depositářů oddělení a bylo přistoupeno k definitivnímu přehodnocování sbírkového materiálu. Práce na libretu definitivní instalace všech anorganických oddělení ústavu pokračuje.

Krasové oddělení KMO získalo v rámci spolupráce se spelology slovenskými, o níž jsme referovali v minulém čísle Zpráv SLUKO, množství fotografií

nejnověji objevených prostor v systému ledových jeskyň Demänovských, jakož i velkou část nové speleologické literatury slovenské. Získané snímky jsou zvláště cenné tím, že zachycují původní stav prostor při objevných pracích. Srdečně za celou zásilku našim slovenským soudruhům z Muzea slovenského krasu a ze Slovenské speleologické společnosti děkujeme a těšíme se, že spolupráce Krasového oddělení KMO s Muzeem slovenského krasu bude i nadále plodná a radostná.

V našich minulých Zprávách SLUKO č. 15 oznámili jsme již našim spolupracovníkům, že dne 24. července konala se Na Pomezí u Dolní Lipové porada o dalším zajištění jeskyň. Referent zastupující SLUKO (dr. Vl. Strnad) se ve svém posudku rozhodně vyjádřil pro zachování jeskyň a pro zastavení prací v lomu, neboť jeskyně Na Pomezí jsou jedny z mála takových, které vznikly v pramenné oblasti a při jejichž modelaci měla minimální vliv proudící voda říčky Vidnavky. Zdůraznil dále nutnost zachování takovéhoto přírodních památek, které mají velký význam studijní a odmítl myšlenku na těžbu povrchových, rovněž zkrasovělých partií zdejších krystalických cukrově bílých hrubozrnných vápenců s tím, že při odebrání jejich svrchních částí bude přerušen oběh vody do skvěle vyzdobených jeskyň a sintrová výzdoba odumře. Dále podotkl, že stejně významné krasové zjevy podzemní jsou již nezadržitelně ničeny v nedaleké Vápenné a navrhl, aby plán těžby byl z těchto důvodů přesunut na jinou výrobu a aby závod Na Pomezí zastavil svou těžbu. (Při jednání se ukázalo, že n. p. Slezský průmysl kamene by v zájmu sjednocení úkolů proti zastavení těžby Na Pomezí neměl zásadních námitek, naopak, že by ji uvítal.) Rovněž Státní památkový ústav, pobočka v Brně, zdůraznil ve svém posudku, že jeskyně Na Pomezí jsou velmi hodnotnou přírodní památkou geologickou, která zasluhuje, aby byla zachována z důvodů vědeckých i studijních a v této rekreační, bohatě navštěvované oblasti, i k poučení lidu. Uvádí ve svém posudku, že je nutno zachovat nejen podzemní, nýbrž i povrchové krasové zjevy v této oblasti a podotýká, že pro kraj mají jeskyně svou bohatou hodnotu a přitažlivostí i velký význam hospodářský; závěrem posudku rovněž žádá zastavení lámání kamene v lomu Na Pomezí s tím, že proti zájmům podniku, resp. proti okamžitým úkolům, je třeba postavit zájem celostátní. Záležitostí se zabýval i ONV v Jeseníku a podal po rozhodnutí rady ONV vyjádření ve smyslu shora uvedených posudků; postavil se za ochranu těchto přírodních památek v případě, že jí nebude narušen výrobní plán a doporučil, aby se za zdejší vápence urychleně našla náhrada. S tím se ztotožnil i IV. ref. KNV, který souborný elaborát zaslal k vyjádření příslušným ministerstvům. Je nyní třeba, aby ministerstva odpovědně rozřešila otázku zachování střediska Jesenického krasu a doufáme, že jejich rozhodnutí nám zachová tuto krásnou přírodní památku.

● **Zoologické oddělení KMO** (dr. Vl. Teyrovský). - V rámci spolupráce SLUKO-KMO s vysokými školami a z pověření lékařské fakulty Palackého university v Olomouci (jménem katedry veřejného zdravotnictví) vedl v srpnu 1952 referent prof. dr. Vladimír Teyrovský polní praktikum z medi-

cinské entomologie pro posluchače lékařství XI. semestru PU. — Referent pokračoval v dokumentačním faunistickém průzkumu okolí Olomouce, jímž zjistil další data o pronikání, případně mocnějším uplatňování mediterranního prvku na území Olomouckého kraje v přítomné době; příslušné nálezy a jejich rozbor budou předmětem obšírnějšího literárního zpracování. — Byly učiněny první kroky k dříve již naplánované přeměně hlavní části výstavních zoologických sbírek v expozici převahou oekologicko-zoogeografickou (se zřetelem k vývoji a složení zvířeny Olomouckého kraje a přilehlých území) na místo tradičně dochovaného uspořádání, přihlížejícího po dřívějším způsobu hlavně k zoologickému systému.

Odbor věd o společnosti

● **Oddělení dějin dělnického hnutí KMO** (Ant. T r a v ě n e c). Během měsíce srpna připravoval referent detailní libreto pro výstavu „**Počátky dělnického hnutí**“, rozdělené v jádře na tři oddíly: doba feudalismu, raného kapitalismu, rozvoje průmyslu a masového vzrůstu proletariátu po r. 1848 až do založení strany sociálně demokratické r. 1878. Základní náčrt libreta pro tuto výstavu zpracovává kolektiv, složený z historiků PU, KV KSČ a SLUKO.

● **Oddělení pro prehistorii KMO** (supl. V. B u r i a n). Na pozemku domu č. 1—7 v ulici Božího Těla byl při pozemních pracích dne 25. června 1952 objeven v hloubce 180 cm hrob, ženská kostra, s proraženou týlní kostí. Ve stejné úrovni bylo kostěné šídlo. Ve vrstvě, která překrývala hrob, byly nalezeny střepy nádob středověkého charakteru. Nálezovou zprávu se střepovým materiálem dodal dne 26. srpna 1952 Miroslav S t ř i h a v k a.

● **Zemědělské oddělení KMO** (V. B u r i a n). Zdeněk F i e d l e r z pravěkého oddělení Národního musea zhotovil pro zemědělské oddělení KMO rekonstrukci keltského selského dvorce podle výzkumů na Starém Hradisku u Prostějova.

Materiál pro výstavu 5000 let zemědělství Olomouckého kraje dosud poskytl vedle sbírkových fondů KMO. Universitní knihovna v Olomouci, Archiv hl. města Olomouce, Archiv kraje Olomouckého v Janovicích u Rýmařova, Krajský archiv v Brně, zemědělský referát KNV v Olomouci, Ústav historické vlastivědy PU a František Pospíšil v Habrovanech. Další materiál přislíbili Inseminační stanice v Olomouci, Krajské středisko územního plánu v Olomouci, IX. referát KNV — oddělení HTÚP, Městské vlastivědné museum v Zábřehu, n. p. Agrostroj v Prostějově a jiní.

Odb. učitel Jan L e n o c h z Dolan daroval oddělení 25 učebnic zemědělských škol z let 1876—1914 z pozůstalosti svého otce řed. Tomáše Lenocha.

● **Oddělení pro národopis KMO** (Jar. K a n y z a). Národní knihovna v Praze pořizuje soupis českých a slovenských tisků do konce 18 st. Náš ústav poskytl ze svých sbírek k připravovanému soupisu písní množství písní kramářských, které tak budou zpracovány v úhrnné publikaci.

Malby v rukopisném kancionále Jana Pinkavy z r. 1732—36 studoval u nás B. S t u d n a z Prahy, který výsledek své práce podá v ročence SLUKO, kterou připravujeme k novému roku 1953.

● **Numismatické oddělení KMO** (Jar. L a k o s i l). Národnímu museu v Praze byl zapůjčen pro výstavu „**Nálezy mincí historickým pramenem**“ Kelčský nálezy, obsahující byzantské ozdoby, denáry, dyrhemy, středověké stříbrné mince evropského původu a zlomky stříbrných ozdob a mincí v hlíně.

Krajská galerie

● Krajská galerie provádí instalaci výtvarných děl českých umělců XIX. a XX. století v Domě umění v Olomouci, Hynaisově ulici. Veřejnost bude mít možnost seznámit se s méně známými výtvarnými díly českého umění XIX. století i mnohých našich předních umělců současných, hlavně pak členů Svazu čs. výtvarných umělců Krajského střediska v Olomouci.